

Ristirahva Pühapäevalehes 1886 ilmunud kiri Simbirski kubermangust. Kristian Reits (Mart Ernsuk, Kristjan Kreitsel, M. E.) ja tema tegevus usulahu juhina. Kaarel Zederbaum (Kaarel S.) ja tema tegevus teise usulahu juhina. Digiteeris A. Aule, kirjaviis muutmata.

Ristirahva Pühapäevaleht (nr. 10), 9. märts 1886, lk. 76

Simbirski kubermangust.

Sealt kirjutatakse meile nõnda:

Siinpool elab kaunis rohkeste väljarändanud Eestlasi ja et naad laiali weikestes külades elupaika peavad, siis ei ole neil mitte ikka kooli ega õpetust, ja õpetaja on ka kaugel, 50—100 wersta peal; sest tuleb siis, et palju ilma õpetuseta usu poolest rumaluse sisse satuwad ja wale ja pettuse eest ei tea hoida. Aga hinge pettust ja usu segadust on siin ka leida.

Aastal 1879 tuli seie üks niisugune usu segaja, kellest keegi ei teadnud, kes ta õiete oli, muud kui oli kuulda, et ta Tallinna kubermangus koolmeistri ammetit on pidanud. Tal pidand üks pass olema, kelle järel ta ennast Mart Ernsuk nimetas, pärast jälle oli tal nimi Kristjan Kreitsel. Tema hakkas siingi usu õpetajaks, esite wagal näul; aga siis keelas ära soola söömist, kirikus käimist, wärwitud riiete kandmist ja pühapäewa pühitsemist. Pühapäewa asemel käskis laupäewa pühitseda. Luges ta jutlust, siis seisis ühe jala peal ja teist jalga wibutas edasi tagasi ühtepuhku. Wägewa healega luges ta kord Wanast Testamentidist, kord Uuest, wahest weel omast peast. Ta kandis kingi jalus, aga parema jala suur warwas oli paljas, kuhu õli peale walati. Kui ta wanu inimesi ristis, siis walas hallika juures neile kolm korda oma kübaraga wet pähä, aga lapsi kastis kolm korda ülepea wette. Laulatamist ta keelas üsna ära, aga andis luba, et mees wõib omale seitse naest wõtta, olgu õde, sugulane ehk teise mehe naene j. m. Mõnda muud roppu luba teise mehe naese kohta ei kõlba siin nimetada, mis ta omas jutluses rääkis. Et ta noaga leiwa leikamist keelas ja inimeste wara ja kraami üleüldiseks omanduseks tahtis mõista, — sest ja muust ei maksa rääkida. Aga see oli küll näha, et tema järelkäijad oma töö ja tegemisega hooletumaks jäiwad.

Moskwa linna kindral-superdent, kui sest kuulda sai, saatis aastal 1879 meile iga peremehele manitsuse ja troosti kiri; aga ei see ususelts ei wõtnud sest hoolida, waid M. E. hakkas siis täieste õpetajaks; ta jagas Jumala armu, jõh-wiku marja weega, mis kapa seest joodi; ta hakkas raha korjama ja pidas seda enesele; ta seadis omale abi-õpetajat teise külasse; wõttis omale wiis naest, aga elas ka mõne abielu naesega. Aga tal oli alati tüli oma wiie naesega ja sest pahandas tema usu-selts ja mittu lahkusid selle peale sest usust ära.

Kui abi-õpetaja Kaarel S. nägi, et asi pahaks läks, siis seadis ta usule uue põhja ja andis ka jälle luba soola süüa, ja sellega oli nende selts wäga rahul. Ta walitses omale neli tüdrukut ja ühe 11 aastase tütarlapse, neid nimetas ta ingliski, kes lugemise ajal pidid nägemisi nägema, [— „sest nemad istuda Ju-

mala paremal käel” —], tantsima, käsi pealael plaksutama ja inglitega rääkima. Laulmist ja laulu raamatu pruukimist keelas ta ära, sest see olla hirmus Jumala ees kuulda. — Weider on neid rumalusi arutada, aga siiski on hea, neid ülesrääkida teistele noomimiseks. Nõnda on siis praegu see ususelts pimeduse võrgus; ei need inimesed ei tee sugugi tööd, muud kui alati peavad oma „Jumala teenistust” õhtust hommikuni, aga päewal peavad oma usu järel magama.

Nüüd see aasta 5-mal Webruaril õhtu kell 6 tuli minu tuppa meie külasse, kus nende usu rahwast sugugi ei olnud, üks ema 11-ne aastase tütreaga, walges ja hallis riidis, ja palusiwad öömaja. Kuulamise waral saime nende käest teada, et naad käia külast külasse oma usku wäljalautamas; sest naad ütlesid: „Meid tuli seie külasse 20 inimest ja tahame oma Jumala teenistust pidada; ehk tahab ka siin mõni oma patust lahtis saada!” Neile anti luba meie kooli majas lugemist pidada ja naad käisiwad pitki küla iga talus, — meil on 20 perekonda —, rahwast kokku kutsumas, ja lugemine hakkas peale. Esite nende peamees luges küll õiete, aga siis hakkas ennast preestriks nimetama ja kiitis ennast õndsaks, et tal ühtegi pattu ei ole, rääkis ka oma inglitest (tüdrukutest, keda ta seks oli seadnud), hüüdis rahwa poole: „tulge ja tunnistage mo ette endi patud üles, sest mina tahan neid andeks anda!” j. m. Lugemise ajal need tüdrukud, kes inglid pidid olema, wäristasid alati endi kehad ja pead, aga lõpu poole hakkasid tantsima ja möllama. Et ewangeliumi kiriku ja õpetajate peale käidi raske sõnadega, et wanemate kallist usku äralaideti, seda wõib igaüks ise mõista, sest see on ju alati ususegajate wiis, et kirikut ja õpetajaid laimates oma jampsi-õpetusele püüawad teed walmistada. Nõnda oli see wilets „Jumala teenistus”, ehk parem öölda: Jumala teutus. Kõige wiimaks preestri tüdrukud ehk „targad neitsid” hakkasid õisakama: „Wisake omad patud meie jalgade alla, meie tallame neid rusuks!” Ja 11-ne aastane ingel põrutas rusikaga wastu lauda, „et kurjad waimud peaksid wäljaminema”, — ta käskis ka, et kõigesuurem patu tunnistus olgu see, et igaüks oma ihuliku wara nende kätte annaks, sest muidu ei wõi õndsaks saada. Preester ise nõudis pool tige-dusega, et meie pühapäewa pühitsemist maha jättaksime. Tüli ja kära oli suur; üks naene ehmatas nõnda ära, et pillas lapse kätte pealt maha ja jäi ise hoopis haigeks. — Meie aga nägime selgeste, et asi ei olnud õige, hakkasime nende wastu waidlema ja käskisime neid meie külast äraminna ja mitte enam niisugust kurja „Jumala teenistust” pidada. Teisel hommikul läksiwad nemad wihaga ja pilkamise sõnadega külast wälja, aga lubasiwad, et tahawad siin Wene maal „kõik Eestlaste külad läbi käia ja „ärakarrand ja äraaetud linnukesi” jälle armu juure kutsuda!”

Meil oli hea meel, et olime nende pettusest ja rumalusest peasenud. Aga palume Teid nüüd, seda asja omas lehes laiemalt rääkida, et meie rahwas teaks niisuguste eest hoida ja nende võrgutuse wastu walwata.

K. K.

Seda soowime ka, et see kiri aitaks kaugel maal nii hästi kui kodumaal usuwendade silmad lahti teha, pettust ja rumalust äratundma, tulgu see wagal

näul, tulgu see „inglite”, „targa neitside” „preestrite” ehk muul nimel. — Meil on Issanda ewangelium käes; ega meil pole tarwis, petjate ja segajate lestaid närima minna! Meil on hinge leib käes, jäägu eemale, kes hiilgawaid kiwa leiwasele tahawad panna.

Red.